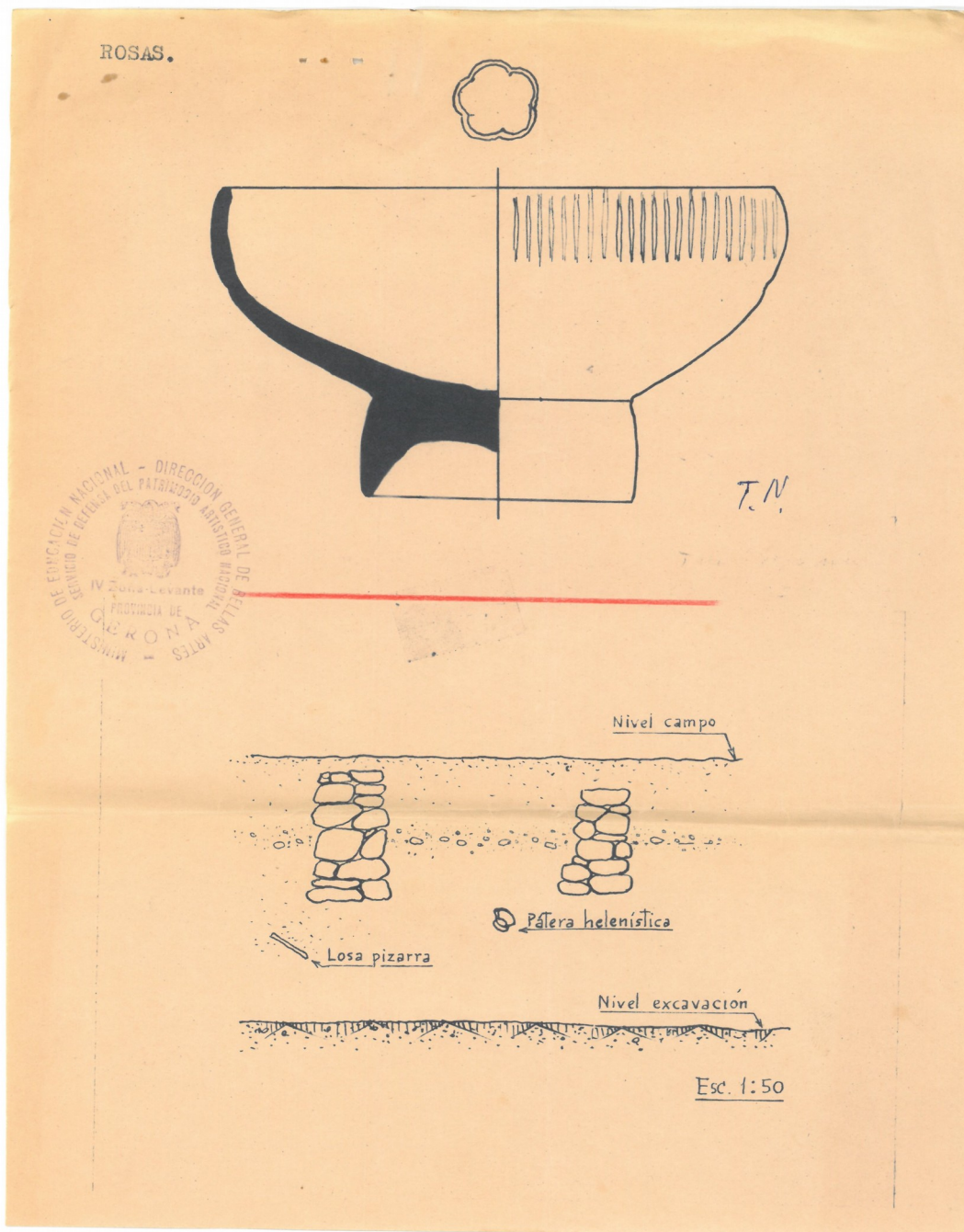

El document del mes de novembre de l'AMR

número 11/2016

Cent anys d'excavacions a la Ciutadella

Una troballa enmig del caos

Dades arxivístiques

CAT AMR, Fons Ajuntament de Roses, 11.4.2. Projectes i programes de rehabilitació i utilització cultural, Comunicacions de Miquel Oliva Prat, apoderat provincial del Servei de Defensa del Patrimoni Artístic Nacional, a l'Ajuntament de Roses, relatives a la troballa d'una pàtera hel·lenística en l'àmbit nord de la Ciutadella de Roses. També conté un dibuix de la troballa, 8 de maig de 1963 - 11 de maig de 1963. Castellà.

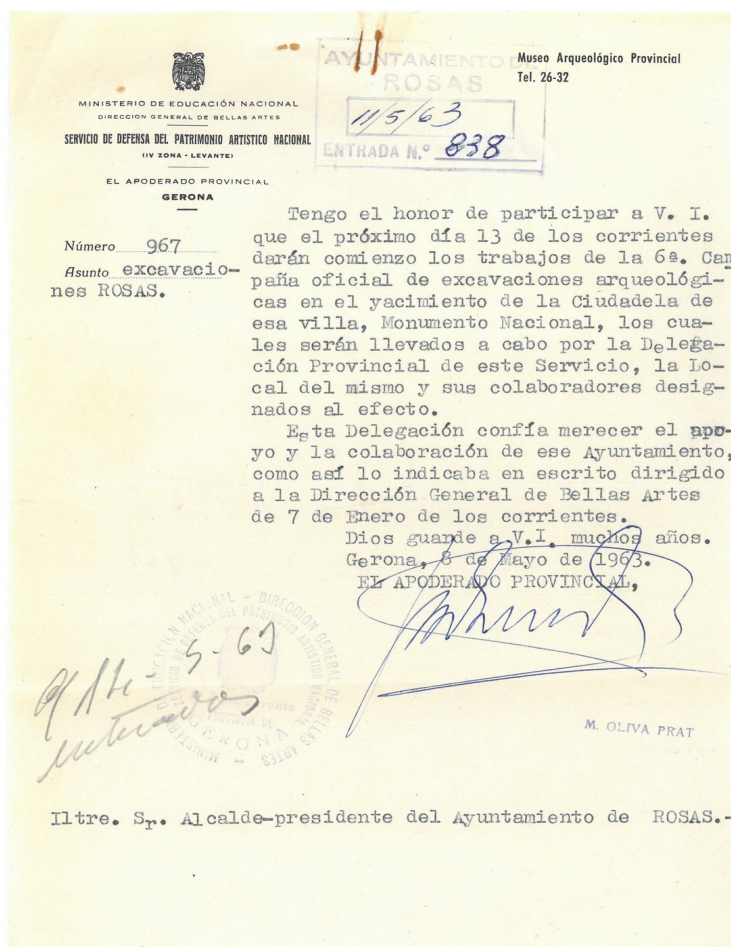
Història arxivística

Les dues comunicacions enviades per Miquel Oliva Prat (Girona, 1922 - Castelló d'Empúries, 1974) formen part de l'expedient o acumulació de documents relacionats amb la declaració de la plaça forta de Roses com a monument Històric-Artístic per part del Ministeri d'Educació Nacional datat entre 1958 i 1963.

La documentació va ser classificada -tot mantenint l'agrupació en forma d'expedient que hi havia- i descrita a mitjans dels anys noranta. En un inici els documents simples estaven agrupats per temàtiques amb la resta de registres d'entrada de l'Ajuntament. Més endavant, en un moment indeterminat, algun funcionari rosinc va fer l'agrupació factícia en un lligall relatiu a afers relacionats amb la declaració de la Ciutadella com a monument històric-artístic. A tall d'exemple, hi trobem altres subcarpetes com "Documentos del contencioso administrativo de Dalmau y Compañía. 1958" o "Patrimonio Artístico Nacional, 1962".

Contingut

En les dues cartes, Miquel Oliva comunicava a l'alcalde de Roses, aleshores Josep Maria Cortada Vilar (1961-1967), l'inici de les sisenes campanyes d'excavacions arqueològiques al jaciment de la Ciutadella, que serien dutes a terme per part del mateix servei provincial i els col·laboradors "designados al efecto". Així mateix, el 8 de maig de 1963 la delegació "confía merecer el apoyo y la colaboración de ese Ayuntamiento, como así lo indicaba en escrito dirigido a la Dirección General de Bellas Artes de 7 de enero de los corrientes".

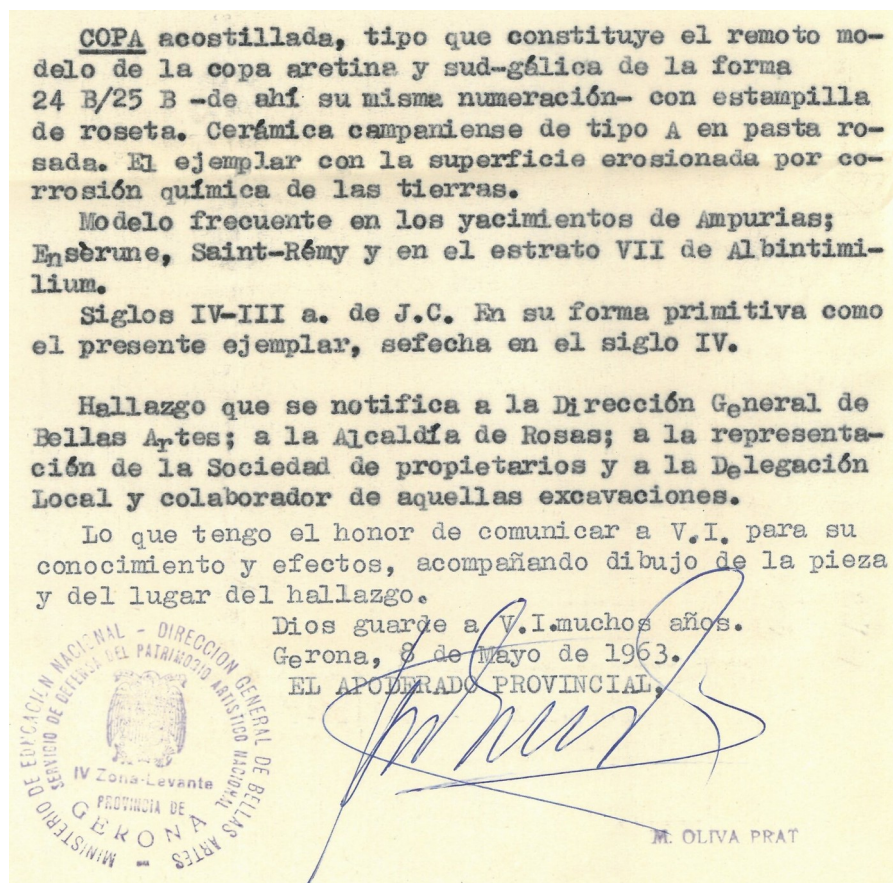

Ofici de Miquel Oliva Prat rebut per l'Ajuntament

Juntament amb aquesta carta va arribar l'informe de la troballa d'una pàtera quan s'estaven realitzant moviments de terres al talús nord a l'exterior del recinte. Segons Oliva, "las máquinas han puesto al descubierto al cortarla, la sección de una habitación antigua en la que se aprecian los dos muros que la limitan según perfil que se acompaña, habiéndose recogido en el estrato inferior de la misma donde se hallaba 'in situ' los fragmentos triturados de una patera helenística destruída por la acción de la maquinaria y que ha podido completarse en su totalidad".

L'eminent arqueòleg datava la peça entre els segles IV-III ac: "copa acostillada, tipo que constituye el remoto modelo de la copa aretina y sud-gálica de la forma 24 B/25 B con estampilla de roseta. Cerámica campaniense de tipo A en pasta rosada. El ejemplar con la superficie erosionada por corrosión química de las tierras".

El mateix Oliva remarcava que aquest model era freqüent als jaciments d'Empúries, Ensèrune (Nissan-lez-Enserune, França), Saint-Rémy-de-Provence (França) i a l'estrat VII de Albintimilium (Ventimiglia, Itàlia). Finalment cal destacar el dibuix de la peça i de l'estrat on va ser trobada.

Detall de la descripció de la peça

Context històric

L'especulació urbanística ha estat una de les constants de la vila de Roses des de principi de segle XX. Els interessos sorgits per l'adveniment del turisme van fer dels terrenys de la Ciutadella un diamant en brut per polir i vendre, a trossets, a les classes benestants. Els documents que documenten les intervencions arqueològiques són, doncs, el testimoni de l'intent de salvaguardar, com a mínim, la memòria de les restes que, en molts casos, es van perdre per sempre.

Enguany es commemoren els cent anys de les primeres excavacions contemporànies que van anar a càrrec del catedràtic de la Universitat de Barcelona Pere Bosch-Gimpera. El mes d'agost de l'any 1916 es van realitzar les primeres prospeccions en el sector de la Plaça d'Armes, les quals tindrien continuïtat el 1917 amb els treballs de Joaquim Folch i Torres, director del Museu de Barcelona.

Eren les primeres actuacions científiques per localitzar les restes de l'antiga colònia grega de Rhode, fundada segons el geògraf grec Estrabó abans de la primera olimpíada (776 ac). Davant les evidències científiques que sorgien de les excavacions, el mateix Bosch-Gimpera ja va afirmar el 1919 que Rhode havia estat fundada per massalotes provinents de Marsella.

A partir d'aleshores les prospeccions van ser espaiades en el temps i no seria fins al bienni 1934-1936 que l'afecionat local Ferran Cufí treballaria a l'interior del temple de Santa Maria i a les casernes dels baluards de Sant Andreu i Sant Jaume. Durant la Guerra Civil, concretament entre 1937 i 1938, el mateix Cufí i Francesc Riuró van fer diversos sondejos arrel de l'obertura de diversos pous per al rec dels horts que l'Ajuntament havia repartit entre els veïns dins de l'antic recinte militar. No només es van centrar en els pous sinó que també van fer sondejos en altres indrets del recinte.

A partir d'aleshores les excavacions arqueològiques han anat avançant en moltes parts del monument. Es poden ressenyar les campanyes dels anys 1945-1947, les de 1960 a 1974, les de 1976 a 1985 i el seguit de campanyes efectuades des de 1993. Totes elles han permès aconseguir un millor coneixement del que havia estat Roses i les persones que l'havien habitada.

Només ens queda felicitar tots els que han participat en les prospeccions dels darrers cent anys, perquè han estat un dels pilars fonamentals per a la conservació d'aquesta joia rosinca. Aquesta efemèride ha de servir per posar en valor la importància de la recerca feta i, al mateix temps, reflexionar sobre què s'ha de fer a partir d'ara en base als errors i encerts del passat.

Més informació

Anna M. Puig i Griessenberger et al., *La colònia grega de Rhode (Roses, Alt Empordà)*, coord. Teresa Carreras Rosell i Aurora Martín, Girona, Museu d'Arqueologia de Catalunya-Diputació de Girona-Ajuntament de Roses, 2006. La Tesi doctoral original es consultable al següent enllaç: <http://www.tdx.cat/handle/10803/7847>

Biografia de Miquel Oliva Prat: https://ca.wikipedia.org/wiki/Miquel_Oliva_i_Pratt

Lluís Buscato Somoza, "Noucentisme i arqueologia. Emili Gandía i les excavacions arqueològiques dels anys 1916 i 1917 a Roses" a *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 35, 2002, IEE, pàgs. 11-37.